

NAČIN REJE IN SISTEMI MOLŽE NA KMETIJAH, V KONTROLI PRIREJE MLEKA V SLOVENIJI

V zadnjih tednih je v medijih odmevala napoved prepovedi vezane reje na območju Evropske Unije, z letom 2028. Vezana reja je še vedno prisotna na veliki večini slovenskih govedorejskih kmetij, kar je predvsem posledica odloka cesarice Marije Terezije. Odlok je zahteval rejo živali v hlevih namesto paše živali, z namenom pridobivanja hlevskega gnoja, ki je bi potreben za dvig rodovitnosti njiv. Rodovitne njive so bile nujne za pridelovanje žit za prehrano ljudi. Učinek je bil očiten, saj je ukrepu sledil gospodarski, politični in vojaški razcvet, ki je trajal vse do leta 1914. Ocenjujemo da je vezana reja v Sloveniji prisotna na 65 % do 70 % vseh kmetijskih gospodarstev, ki se ukvarjajo z rejo govedi. V okviru izvajanja javne službe strokovnih nalog v živinoreji so sodelavci Kmetijsko gozdarske zbornice Slovenije, skupaj z območnimi Kmetijsko gozdarskimi zavodi, zbrali podatke o dejanskem deležu vezane reje na kmetijah, ki so vključene v kontrolo prireje mleka na območju Slovenije. Hkrati s podatkom vezane reje so pridobili še podatke o načinu molže na omenjenih kmetijah. V nadaljevanju so predstavljeni podatki o načinu reje in molže na kmetijah, ki so vključene v kontrolo prireje mleka v Sloveniji.

Preglednica 1: Število kmetij vključenih v kontrolo mlečnosti, glede na način reje po posameznih območjih Kmetijsko gozdarskih zavodov

	Vezana reja	Prosta reja	Kombinacija	*Skupaj vseh rej v kontroli prireje mleka	Delež vezane reje (v %)
KGZS - Zavod Novo mesto	172	110	3	285	60,4
KGZS - Zavod Ljubljana	431	126	5	562	76,7
KGZS - Zavod Celje	522	141	/	663	78,7
KGZS - Zavod Ptuj	476	211	/	687	69,3
KGZS - Zavod Kranj	231	127	/	358	64,5
KGZS - Zavod Murska Sobota	272	59	3	334	81,4
KGZS - Zavod Nova Gorica	149	42	2	193	77,2
Skupaj- glede na vrsto reje	2.253	816	13	3.082	72,6

*Število glede na stanja v mesecu aprilu 2021 na območju Slovenije

Vir: Sektor za živinorejo, gozdarstvo in obnovljive vire KGZS

Iz preglednice je razvidno, da smo imeli v mesecu aprilu 2021 v kontroli prireje mleka 3.082 kmetijskih gospodarstev, od tega pa jih je kar 2.253 redilo govedo v sistemu vezane reje. Glede na to, da je na predstavljenih kmetijah, ki se ukvarjajo s tržno prirejo mleka in spadajo med bolj napredne slovenske kmetije, delež vezane reje še vedno skoraj 73 %, lahko

upravičeno sklepamo, da je delež vezane reje na preostalih kmetijskih gospodarstvih, ki se ukvarjajo z rejo goveda, podoben, če ne še nekoliko višji.

Preglednica 2: Prikaz načina molže na kmetijah vključenih v kontrolo mlečnosti, po posameznih območjih Kmetijsko gozdarskih zavodov

	Ročna molža	Molža v vrč	Molža preko molznih enot (mlekovod)	Molža v molžišču	Molža preko molznega robota	*Skupaj vsi sistemi molže
KGZS - Zavod Novo mesto	/	33	142	80	30	285
KGZS - Zavod Ljubljana	/	91	332	127	12	562
KGZS - Zavod Celje	/	70	452	119	22	663
KGZS - Zavod Ptuj	/	132	348	182	25	687
KGZS - Zavod Kranj	/	15	235	86	22	358
KGZS - Zavod Murska Sobota	2	183	99	37	13	334
KGZS - Zavod Nova Gorica	4	58	102	27	2	193
Skupaj- glede na vrsto molže	6	582	1.710	658	126	3.082

*Število glede na stanja v mesecu aprilu 2021 na območju Slovenije

Vir: Sektor za živinorejo, gozdarstvo in obnovljive vire KGZS

Seveda je od načina reje v veliki meri pogojen tudi način molže. Delež delovno zahtevnih načinov molže (ročna molža, molža v vrč in molža preko mlekovoda) na kmetijah, ki so vključene v kontrolo prireje mleka, znaša kar 75 %. Na drugi strani pa 126 kmetij za molžo uporablja molzne robote (avtomatski način molže).

Po prvih začasnih podatkih iz popisa kmetijstva 2020 dostopnih na spletni strani Statističnega urada Republike Slovenije smo v letu 2020 imeli 28.485 kmetijskih gospodarstev, ki so se ukvarjali z rejo govedi. Ob predpostavki, da je delež vezane reje govedi na območju Slovenije 73 %, bi to pomenilo, da imamo v Sloveniji, kar 20.790 kmetijskih gospodarstev, ki redijo govedo na način vezane reje. Vse te kmetije bi prepoved vezane reje prisilila v opuščanje govedoreje, v adaptacije obstoječih hlevov ali gradnjo novih, kar bi imelo za posledice visoke finančne vložke, ki jih večina teh kmetij ne bi zmogla. Vse to pa bi znatno vplivalo na zmanjšanje količin prirejenega mleka in mesa v Sloveniji ter ogrozilo razpoložljivost kakovostnega slovenskega mleka in mesa na trgovskih policah.

V kolikor bo res prišlo do predvidene prepovedi vezane reje na območju Evropske Unije, lahko govedorejci v Sloveniji zagovarjamo način vezane reje kot zgodovinsko okoliščino, vsaj za manjše reje na travinju, kjer so živali pozimi v hlevu (četudi v privezu), poleti pa na paši. To gotovo odtehta vsaj del slabosti vezane reje. Glede na obseg vezane reje, jo bo potrebno znati v Bruslju ustrezno zagovarjati, saj ne moremo enačiti celotne Evrope, še najmanj pa primerjati alpske Slovenije in Nizozemske. Že sedaj obstaja IURŽ (indeks ustreznosti reje živali) - grobo merilo za oceno primernosti sistema reje, kjer ocenjujemo možnost gibanja, socialnih stikov, lastnosti tal v hlevu, osvetlitev, zračenje in hrup ter kakovost oskrbe. V kolikor kmetija po IURŽ ne dosega minimalnih standardov, inšpekcija lahko že sedaj sankcionira neustrezno rejo živali. Tako, da ocenjujemo, da je z vidika dobrobiti živali na slovenskih kmetijah, že sedaj relativno dobro poskrbljeno.

Srednje velike kmetije se bodo v bližnji prihodnosti gotovo morale preusmeriti v prosto reje goveda. Po trenutno veljavni zakonodaji, ko se srednje velike kmetije preusmerjajo iz vezane v prosto rejo, predstavlja največjo težavo pri preureditvi hlevov ogromen finančni vložek in gradbena dokumentacija. Te kmetije so bile v preteklem programskem obdobju, največkrat prikrajšanje za koriščenje finančnih sredstev (sofinanciranje investicije) iz PRP. Torej financiranje novogradnje ali adaptacije sloni zgolj na lastnih finančnih sredstvih, katerih pa velika večina kmetij nima. V kolikor se bo uresničila napoved o prepovedi vezane reje, je upravičeno pričakovati, da bo tej drastični spremembi morala »prisluhniti« tudi gradbena zakonodaja, sicer bodo težave nepremostljive. Na kratko, potrebno bodo poenostavitve pridobivanja gradbenih dovoljenj in s tem povezanih stroškov.

V novem programskem obdobju skupne kmetijske politike, po letu 2022, se moramo na področju govedoreje posvetiti predvsem družinskim kmetijam, ki priredijo pomemben delež mesa in mleka, ki služita kot primarni surovini živilski industriji ali neposredni prodaji. Če bomo tem srednje velikim kmetijam zopet onemogočili dostop do izdatnih nepovratnih investicijskih sredstev, preko razpisov za posodabljanje kmetijskih gospodarstev, hkrati pa se jim naj zgodi še prepoved vezane reje z letom 2028, bo veliko število teh kmetij zaključilo z rejo govedi, saj prehoda iz vezane reje v prosto rejo, brez izdatne pomoči države ne bodo zmogle.

Pripravi/a:
KGZS – Zavod NM
Stane Glač, mag. inž. zoot.